

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

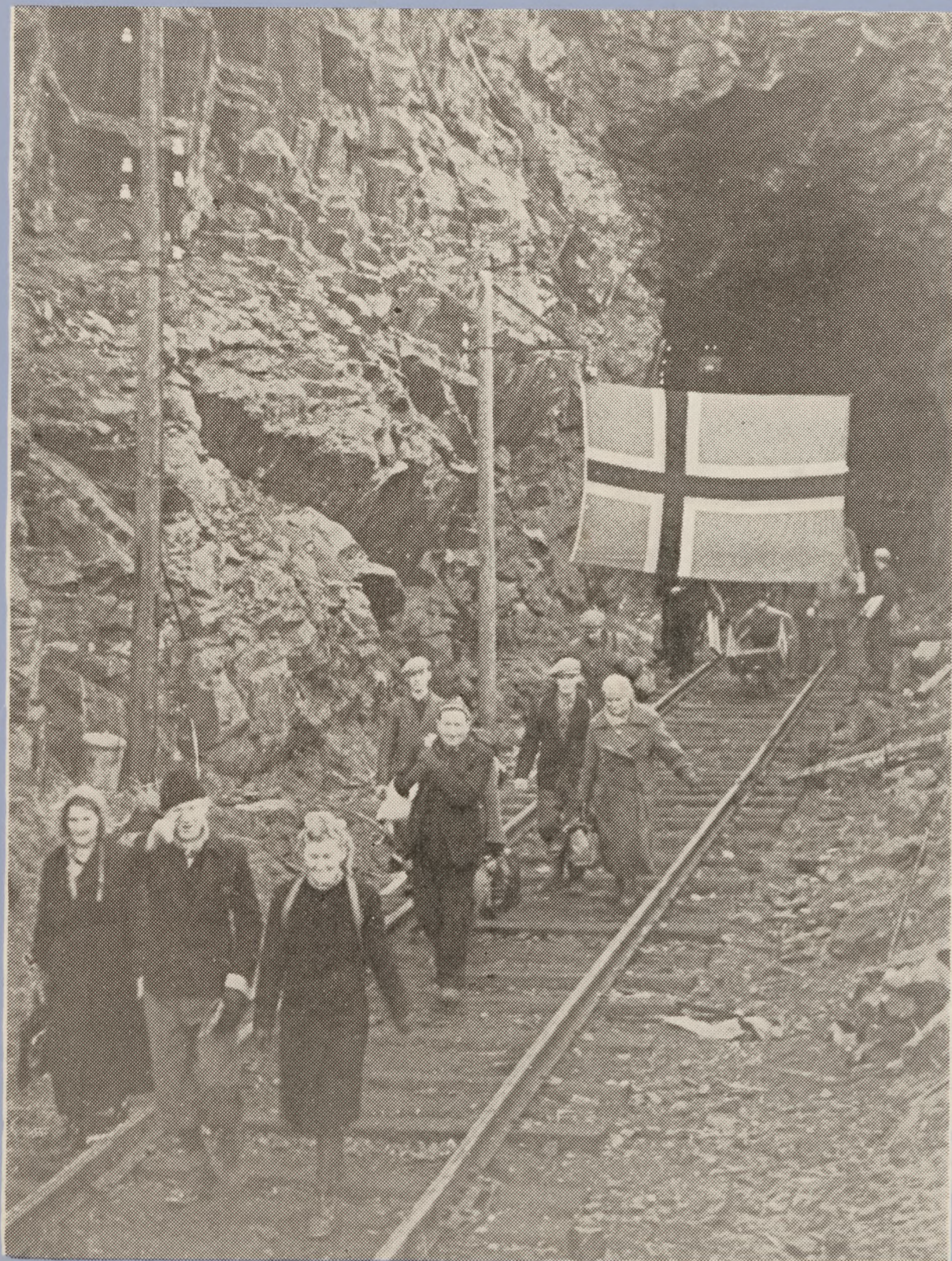
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Kampene i Kirkenes spillede en betydelig rolle i Norges okkupationsår. 3.000 af indbyggerne i Kirkenes, nær den finske grænse, boede i denne jernbanetunnel. I oktober 1944 trak tyskerne sig hærgende tilbage, og disse norske familier var de første, der oplevede befrielsen. Læs iøvrigt om den norske frihedskamp side 173.

AUSTIN

partner

Deres nye familiemedlem

Deres partner bli'r den populære-
reste i familien. Den har alle
gode egenskaber: Plads - kom-
fort - styrke (hele 38 HK) - solidi-
tet - og en enestaaende sans
for økonomi - 18-20 km/l... Og
saa et kvikt og sporty udseende!
De skylder Dem selv at prøve
den. Hvornaar har De lyst?
Partner saloon, excl. lev. 13.057.-

Aut. **AUSTIN** forh.

AUSTIN-HUSET

Østerbrogade 105 - Telefon Ry 85 25

HOFFENSETS

OFFSET - REPRODUKTION
BLAAGAARDSGADE 23 B
KØBENHAVN N.

CHR. FORNÉ

STRANDVEJ 198 - CHARL.

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

Stiftet 1945

PROTEKTOR: HS. KGL. HØJHED PRINS AXEL

Fondens kontor: St. Kannikestræde 10, Kbh. K.
(kontortid: 10—15, undtagen lørdag).

Telf.: Om dagen Minerva 1336, om aftenen Ordrup 5075 — Postkonto 780.

Medlemmer: Iflg. fundatsens § 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men iøvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været bo-siddende i Danmark og har øvet aktiv indsats i frihedskampen, også kan optages som medlemmer.

Formål: Iflg. fundatsens § 14 skal de midler, fonden har til rådighed til uddeling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af deltagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidste efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. — Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres fader ville have givet dem, hvis han var forblevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2) nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande — og andre lignende øjemed.

Forretningsudvalget:

Formand: Konsul, advokat Kaj V. Dahl, Vitus Berings Plads 1, Horsens.
Næstformand: General Fl. B. Larsen, Rensborg.
Kasserer: Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, St. Kannikestræde 10, Kbh.
Leder af fondens kontor: Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund. Ordrup 5075.
Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Frederiksborgvej 109, Køben-
havn NV. TAgA 328.

Den øvrige bestyrelse:

Pastor Aage E. Damtoft, Vesterbro
76, Aalborg.

Bankfuldmægtig Olav Holst,
Bengtassevej 6, Hellerup.

Seminarierektor, cand. mag.
Paul Holt, Århus.

Landsretssagfører Otto Jespersen,
Store Torv 16, Århus.

Arkitekt P. A. Johansen, Bernstoffs-
lunds allé 80, Charlottenlund.

Oberst K. Kjeldsen, Odense.

Tandteknikermester Leo Kæraa,
Banegårdspladsen, Århus.

Bibliotekar O. Leth, Johnstrupvej 8,
Sorø.

Aut. vand- og gasmester Johs. Loft,
de Mezasvej 18, Århus.

Førstelærer P. E. Mahler, Nr. Søby,
Fyn.

Distriktslæge Børge Næsted, Scores-
bysund, Grønland.

Kontorchef O. Olesen, Grønnegade
20, Herning.

Landsretssagfører H. Rambusch,
Kongensgade 49, Esbjerg.

Pastor Poul Riis, Rosenvængets Side-
allé 5, København Ø.

Dommer K. Thestrup, M. F., Herning.

BLADET PIGTRAAD

Organ for og udgivet af Kammeraternes Hjælpefond. Udkommer med 12 numre årligt. Abonnement 15 kr. pr. år. (Girokonto 780 kan benyttes ved bestilling af abonnement).

SEKRETARIAT

Ekspedition, abonnements- og annonceafdeling: St. Kannikestræde 10, København K. (kontortid 10-15).
Minerva 1336.

Kontoret har lukket om lørdagen.

REDAKTION

Ansvarshavende redaktør: Skoleinspektør Johs. Fosmark. (Medl. af Dansk Fagpresseforening), Frederiksborgvej 109, København NV. Taga 328. (træffes bedst 17,30-18,30).

FORRETNINGSFØRER FOR BLADET

Arkitekt Henning Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund.
Telefon: Ordrup 5075.

TRYKKERI

A/S Folketidendes Bogtrykkeri,
Ringsted.

INDHOLD

Stævnet i Fredericia	Side 143 og 180
Da det store under skete	164
En solstråle midt i en mørketid ...	167
Tyskerne og den danske jord	168
Eksklusiv gave fra frihedskampen	169
Gestapofangerne	171
Norges frihedskamp	173

Stævnet i Fredericia 10.—11. november

Weekend-stævnet, der ønsker at takke chaufførerne, der reddede 12.000 danskere og nordmænd hjem i 1945, hilses af en flagsmykket by.

Kammeraternes Hjælpefond indbyder alle kammerater med ledsager til en sammenkomst i Fredericia lørdag den 10. og søndag den 11. november på Teaterbygningen i Fredericia.

Man samles i den store festsal kl. 17 og går til bordene kl. 18.

Serveringen består af sildeanretning, bøf stroganof, en pølsemad og en ostesnitte, 2 øl, 2 snaps og kaffe. Prisen bliver 25 kr. incl. betjening.

Morgenkaffe om søndagen koster 4 kr.

Frokosten om søndagen består af 3 stk. pænt smørrebrød, 1 øl, 1 snaps og kaffe. Prisen er incl. betjening 13 kr.

Fra Buchenwaldklubbens side vil

der blive bidraget til underholdningen med nogle indslag i relation til dagens begivenhed.

Man vil således fremvise en mestoskikkelse, der i versificeret tekst belyser sit syn på perioden og Hitler. En hæftling vil synge Buchenwaldsangen, og en „Fredens engel“ markerer den genvundne frihed, og alt slutter med Julsgaard Larsens takkeprolog til netop disse gæster.

Der opføres en dramatiseret episode fra Folke Bernadottes bog „Sidste akt“ og Shellenbergs bog.

Indkvarteringen ordnes gennem kontoret. Priserne for værelser varierer fra 10—12 kr. pr. seng på dobbeltværelser.

INDMELDESESBLANKET

Undertegnede Adr.

Telefon og min kone (streg over, hvis du kommer alene) ønsker at deltage i hele stævnet, pris kr. 65,—

ønsker kun at deltage i middagen den 10. + efterfølgende fest kr. 35,—

ønsker indkvartering til pers.

ønsker ikke at deltage i frokosten om søndagen

Pris incl. indkvartering, men uden søndagsfrokost kr. 52,—.

Jeg ankommer i egen bil fra og kan medtage yderligere personer, der forpligter sig til at betale benzin (færge) udgifter efter personantal.

Hvis muligt ønsker jeg gerne biltransport på ovennævnte vilkår t/r fra

.....

Underskrift

Blanketten sendes i udfyldt stand senest 1. november til Kammeraternes Hjælpefonds kontor, St. Kannikestræde 10, København K.

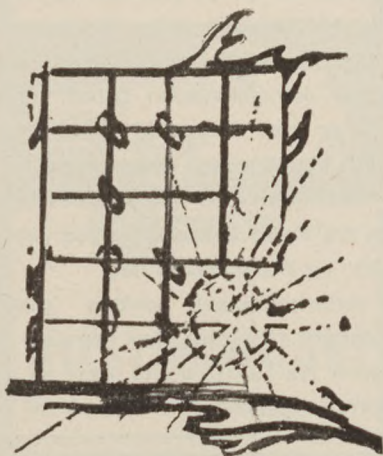
HØJT SPIL OM MENNESKELIV

Røde Kors-hjælp til fangerne:

DA DET STORE UNDER SKETE

Løjtnant Funder og forskellige andre, som var med til at hente fanger i Tyskland, fortæller.

I tidligere artikler har lejrchef Holger Christian Reedtz Funder, Gribskovlejren, fortalt om sit arbejde i krigens sidste år med at bringe Røde Kors-pakker frem til kz-lejrene. Hvis disse pakker ikke var kommet frem i så stort tal, som tilfældet var, havde der næppe været ret mange fanger at hente den dag, da tyskerne lod de første slippe af sted via Danmark til Sverige. I dag fortælles om de begivenheder, der skete, da helvedes porte blev lukket op, så fangerne kunne slippe ud — tilbage til livet!

Røde Kors bilerne nåede ikke blot frem til k-z-lejrene. Også til de tyske fængsler, hvor danske og nordmænd var interneret, kom en stribe solskin.

— Pludselig en dag gik der hul på bylden. Vi fik tilladelse til at transportere de første fanger hjem, fortæller H. C. R. Funder videre. I første omgang lød tilladelsen på, at 110 politibetjente — hovedsagelig ældre og svagelige måtte løslades fra Buchenwald. Mon det var indledningen til det store under, at alle fangerne måtte transporteres hjem? Vi spurgte os selv mange gange om dette.

Det var embedsmændene i Socialministeriet, der havde opnået tilladelsen. Fra ministeriets side — og naturligvis også fra Røde Kors side — havde man arbejdet utrætteligt for at opnå de fornødne tilladelser. Ved enhver mulig lejlighed blev spørgs-

målet om løsladelserne bragt på bane. De første løsladelser kom altså væsentligt tidligere end Folke Bernadottes forhandlinger med tyskerne om løsladelse af samtlige fanger.

Nogle få navne.

Omtrent en snes år efter begivenhederne skal man være forsigtig med at nævne navne. Man kan komme til at glemme nogle, som burde nævnes, og man kan komme til at nævne forkerte, men jeg husker ganske tydeligt, at overlægerne E. Juel Henningsen og C. Toftemark fra Sundhedsstyrelsen var med til Buchenwald for at hente politifolkene. Forvalter Jensen, Seruminstituttet, var allerede på dette tidspunkt med til at skaffe de fornødne køretøjer.

En døde på vejen.

— Det blev en dramatisk tur. Vi havde de sædvanlige overflyvninger med fare for luftangreb. Da vi fik politifolkene i bilerne, viste det sig, at et par af dem var alvorligt syge. Der var naturligvis tyske vagtfolk med bilerne hjem, og vi havde ambulancer med.

Ulykkeligvis døde en af betjentene under transporten. Jeg husker, at han led af en byld i halsen. Vi var klar over, at vi næppe kunne få den døde med over grænsen, såfremt tyskerne blev klar over, at han ikke mere var i live. Vi holdt derfor under forskellige påskud de tyske vagtfolk borte fra ambulancen, hvori han befandt sig.

Da vi nåede frem til grænsen, lod vi en sygeplejerske tage plads i ambulancen hos den døde. Da grænsekontrollen så ind i bilen, sad sygeplejersken, som om hun havde travlt med at behandle en syg mand, og de tyske myndigheder lukkede derfor omgående bildøren igen. Vi kom godt over grænsen — også med den døde. Men så snart vi kom op til lejren ved Padborg, blev der naturligvis et farligt vrøvl med tyskerne på grund af dette dødsfald.

Busserne var camouflerede.

Så endelig kom den dag, da tilladelsen til hele hjemtransporten blev givet. Vi sad til forhandlinger på Røde Kors-kontoret, da konvojen af svenske busser var blevet samlet i Malmø, og jeg erindrer, at jeg næste dag skulle føre konvojen gennem København. Rent tilfældigt kom jeg til at sige: — Nu håber jeg, at busserne er hvide.

— Hvide, sagde svenskerne. Nej, de er så sandelig ikke hvide. Vi har tværtimod camoufleret dem.

Jeg forklarede svenskerne, at de ikke havde en jordisk chance for at slippe helskindet gennem Nordtyskland med camouflerede busser. De allierede flyvere ville under alle omstændigheder opdage køretøjerne, og hvis de så, at de var camouflerede, ville de naturligvis tro, at det drejede sig om militære køretøjer — altså militærtransporter. Der ville ikke blive ret mange biler tilbage af den konvoj — det var ganske givet!

Blev hvide på een nat.

I nogle hastige forhandlinger godkendte svenskerne synspunkterne, og i løbet af aftenen glødede telefonrørene mellem København og Malmø. Enden på det hele blev, at svenskerne besluttede, at der skulle bruges hvide busser. Næste morgen tidlig kom busserne til København. De var alle hvide. I løbet af nattetimerne havde der været travlhed i Malmø for at

gøre de camouflerede biler hvide. Man havde ikke fået malet dem alle — nogle af dem var bare kalkede, og kalken havde tilbøjelighed til at regne af på vejen, så nogle af chaufførerne havde derfor en spand kalk med, så de kunne få busserne hvide igen, såsnart regnvejret var overstået.

De svenske busser fortsatte den første dag til Odense, hvor de gjorde holdt for overnatning, og næste morgen gik det videre syd på. De første danske biler, der kørte syd på, var Civilbeskyttelsens, og så fulgte DSB-bilerne og de private rutebilejeres biler. Hele den store transport var nu en kendsgerning. For mit eget vedkommende fortsatte jeg med at køre i Tyskland — lige til den fjerde maj om aftenen. Da ilede vi hjem, så vi kunne få mulighed for at være på den rigtige side af fronten, såfremt det kom til kamphandlinger herhjemme.

Fred, nej, ikke endnu.

Jeg erindrer den fjerde maj sent om aftenen. En af mine kammerater slog mig på skulderen og sagde: — Det var vel nok dejligt, at vi fik fred!

— Fred, svarede jeg. Det har vi ikke endnu, og vi får det heller ikke foreløbig. Hundrede tusinde af mennesker er stadig på flugt — og de er parate til at slå hinanden ihjel i slagsmål om at få brød. Der bliver ikke fred, for disse menneskers problemer er løst.

Men selvfølgelig var fredsbudskabet et herligt budskab. På mig virkede det sådan, at jeg var lige ved at bryde sammen.

En afskedigelse som tak.

I Røde Kors troede man i første omgang, at alt vort arbejde næsten omgående ville ophøre. Jeg erindrer, at jeg allerede den 30. maj fik et brev, hvori man sagde „Tak for Deres indsats“, og iøvrigt meddelte brevet mig, at jeg var afskediget nu, da arbejdet måtte anses for at være overstået. Uanset afskedigelsen fortsatte jeg imidlertid, som om intet var sket. Der var nemlig stadig rigeligt med opgaver.

Lad mig bemærke, at jeg var med endnu, da Ungarns-transporterne afgik for få år siden.

Hentede 115 bærer.

Daværende løjtnant Funders beretning slutter med en skildring af den sidste bevægede transport af tidligere fanger, der skulle hjem til Danmark. Et stykke tid efter, at krigen var afsluttet, kørte han nemlig rundt til lejrene i Tyskland sammen med et hold, der skulle identificere de døde kammerater. Også de blev jo bragt hjem i den store transport, der omfattede 115 bærer. Beretningen om denne transport må vente til en senere lejlighed. Her vil vi i stedet lade andre danske berette om de hektiske dage, da de levende fanger skulle hentes hjem til Danmark.

120 betroede chauffører.

Statsbanerne stillede 120 betroede buschauffører til disposition for hjemtransporterne. Det var veltjente og pålidelige folk, som kunne deres kram. Deri ligger, at de fleste af dem ikke var helt unge, og det er en kendsgerning, at mange af disse chauffører er døde i løbet af de år, der er gået, siden krigen sluttede.

En af de folk, der var travlest beskæftiget med hjemtransporterne, var trafikinspektør Jespersen i Sønderborg. Han var leder af Sønderborgs rutebiler og leder af kørselskontoret ved grænsen. Trafikinspektøren døde for et års tid siden.

Uforståeligt, at vi slap godt fra det.

En af hans medarbejdere var den nuværende værkstedsleder Hans Nissen på DSB's værksted i Sønderborg.

— Jespersen gjorde et umådeligt stort arbejde i de hektiske dage, fortæller Hans Nissen. Selv var jeg med til at hente fanger i en måneds tid. Vi var ved flere forskellige lejre, og disse køreture var fyldt af dramatik. Der skete en del uheld undervejs, og mange af fangerne var jo i en elendig forfatning. Ind imellem måtte vi søge dækning for flyvere, men den slags beretninger har løjtnant Funder jo allerede fortalt en del af. Et par af vore folk blev sårede, men ellers slap vi forbavsende heldigt fra disse transport. Jeg vil sige som løjtnant Fun-

der: — Det var, som om der blev holdt en beskyttende hånd over os. Nu bagefter er det jo uforståeligt, at så mange slap godt fra de tyske lejrhelveder.

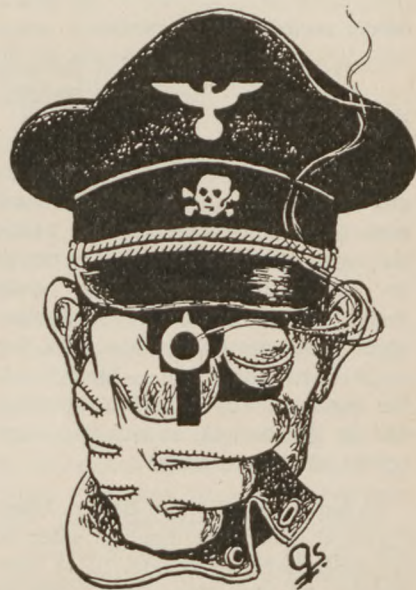
Forvalter Jensen på Seruminstitutet var, som tidligere nævnt, en af hovedorganisatorerne, da der skulle hverves chauffører og busser. Men forvalteren kan ikke i dag fortælle om de dramatiske begivenheder, for også han er død for mange måneder siden.

En læge fortæller.

Den kendte læge i Bov, dr. med. Lorentzen, var en af de læger, der gjorde flest ture med til tyske koncentrationslejre. Han var ialt med på 16 transporter. Og hvis han ikke var på farten til Tyskland, arbejdede han sammen med lægeholdet ved grænsen, der modtog fangerne.

— Den første tur, jeg var med på, fortæller dr. Lorentzen, blev ledet af Frantz Hvass, der nu er minister i Bonn. Turen gik til Neuengamme, og jeg havde også æren af at være med på en tur til Bergen-Belsen, hvor jeg blev modtaget af lejrchefen, slynge-len Craemer. Det var et meget ubehageligt møde.

De første, jeg var med til at hente,

SS-organisation Totenkopf kastede sit dystre skær over interneringen.

Dr. Lorenzen, Bov, ses her midt i en af de første transportere, der afgik syd på.

var grænsegendarm, og allerede ved den lejlighed gik det op for os, hvor alvorligt det stod til med danskerne i de tyske lejre. Det stod klart for os, at der skulle arbejdes utrætteligt og omgående, hvis de fleste af dem skulle reddes.

Jeg husker for eksempel, at vi også havde fået lovning på at måtte tage en student med hjem fra Neuengamme. Men da vi spurgte efter ham, fordi han stod på vore lister, viste det sig, at han var død fjorten dage, før vi ankom.

Mødet med Belsen-morderen.

— Hvordan gik det til, at De kom til at hilse på lejrchefen i Bergen-Belsen, Craemer?

— Årsagen var, at vi manglede en grænsegendarm, der hed Olsen. Hans kone havde intet hørt fra ham i lang tid, og hun havde derfor skrevet til dr. Best i København. Best havde svaret, at gendarmen kunne komme hjem med næste transport. Da jeg — på hustruens vegne — spurgte efter gendarm Olsen i Neuengamme, fik jeg den besked, at han var overflyttet til Bergen-Belsen.

Så kørte vi til Bergen-Belsen. Uheldigvis lå denne lejr lige ved siden af en militærlejr, og vi kom til at køre forkert. Et skilt forkyndte: „Ophold her er under dødsstraf forbudt for civilister“!

Det var helt pine galt, at vi var kommet ind i denne lejr, men det lykkedes os at slippe helskindet ud igen, fordi jeg som gammel sønderjyde kunne henvise til, at jeg havde gjort første verdenskrig med på tysk side.

SS'erne var fulde.

Først derefter kom vi til den rigtige lejr: Bergen-Belsen. Det gjorde et stærkt indtryk på mig, at de fleste af de højerestående SS-folk tilsyneladende var fulde, og pigebørn havde de også hos sig. Langt om længe lykkedes det at slippe ind i den bygning, hvor lejrchefen, hr. Craemer, residerede.

Jeg glemmer aldrig dette møde. Han sad ved et stort egetræsskrivebord, og på bordet havde han placeret et kolossalt billede af Himmler. Bag hr. Craemer hang et par vældige flodhestepiske. Da jeg kom ind, sad han og snakkede i telefon med nogle venner, som han inviterede ud til fest i lejren om aftenen. Han henviste til, at man rigtig skulle drikke, samt have sjov med nogle piger, som kom på besøg.

Jeg kunne have sparket ham, det svin.

Han lugtede af spiritus, og jeg erindrer, at jeg ikke kunne lade være med at betragte de to store ar, han havde i hovedet.

Løsladelser fra Bergen-Belsen udelukket.

Da han hørte mit ærinde, sagde han: — Udelukket. Der kan ikke løslades fanger herfra. Vi har heller ikke fået besked om noget sådant fra Berlin. Iøvrigt er vor fjernskriverforbindelse til Berlin i uorden af en eller anden grund.

Han kunne velsagtens se på mig, at jeg nærrede almindelig mistillid til ham, og vel nærmest for at give sine ord vægt, kaldte han pludselig på en af sine underordnede.

— Er det ikke også rigtigt, at fjernskriverforbindelsen er i uorden, sagde han.

— Jo, Herrn Kommandant, svarede den underordnede, klappede hælene sammen og forsvandt igen.

Personlig ven af dr. Best.

Jeg var temmelig ligeglad med deres fjernskriverforbindelse, og jeg prøvede på forskellig måde at trænge ind på livet af denne mærkelige skabning af en mand. Men han var ikke modtagelig. Pludselig kom han over imod mig og tog fat i mine hænder på en underlig måde, der gjorde mig nervøs — nærmest som om han ville demonstrere sin magt.

Jeg forsøgte at henvise til brevet fra dr. Best — og jeg viste ham det.

Det gav noget af et omslag hos ham. — Aha, sagde han, De kender dr. Best personlig. Han blev ligesom mere venlig, men vi nåede aldrig længere med ham, end at han lovede at se, hvad han kunne gøre, og han ville skrive til Røde Kors om „gendarm Olsens“ befindende.

Der kom aldrig noget brev fra hr. Craemer. Først længe efter blev vi klar over, at gendarm Olsen var død, længe før vi havde gjort forsøg på at hente ham.

Vi måtte hjem igen. Og nu var der hektisk travlhed ved grænsen. Den ene transport kom efter den anden. Amtslæge Lausten Thomsen, dr. Holm fra Seruminstituttet og jeg selv havde rigeligt at bestille med at hjælpe de syge fanger.

Kom hjem — og blev arresteret.

Men for mit vedkommende blev arbejdet pludselig afbrudt. Jeg blev

taget af Gestapo den allerførste nat, jeg sov hjemme. Det lykkedes andre Røde Kors-folk at få mig løsladt, selv om tyskerne havde fået en stikker-melding om mit tilhørsforhold til frihedsbevægelsen. Samme dag meldte den tyske kriminalrat, der havde løsladt mig, at jeg skulle forsvinde. I modsat fald ville der ske noget. Det var venligt af tyskeren, for allerede natten efter indfandt Hipos likvidationsgruppe sig i lægeboligen. Da var jeg borte. Den tyske kriminalmand kørte mig personlig til Nyborg, og derfra rejste jeg videre til København og Sverige. Først den fjerde maj kom jeg tilbage til København — og kunne rejse hjem.

Det daglige arbejde med hjemtransporten af fangerne sorterede som nævnt under Socialministeriet. Tilsyneladende er de fleste meddelelser om at rekvirere busser og chauffører underskrevet enten af Finn Nielsen, der nu er landshøvding på Grønland, eller af sekretær Karsten Kampmann, der fortsat er i ministeriet — men nu som kontorchef.

Kom lige til den rette.

I forbindelse med løjtnant Funders skildring af nogle og halvfjerds ture til tyske kz-lejre er det værd at bemærke en lille episode forleden. Løjtnant

Funder er, som nævnt, nu chef for militærnægterlejren i Gribskov. De fleste „nægtere“, som de populært kaldes, er i Gribskovlejren enten af politiske eller religiøse grunde. Det er indlysende i vort samfund, at „nægterne“ har det som blommen i et æg. Forleden var et par af dem blevet utilfredse med forholdene i lejren. De beklagede sig til lejrchefen og kom herunder bl.a. til at sige: — Denne lejr er jo som en koncentrationslejr.

— Koncentrationslejr, svarede Funder. Kom d'herrer til at sige, at vi har det som i en koncentrationslejr? Nej, nu skal jeg fortælle jer, hvordan koncentrationslejrene var. De to militærnægtere blev budt en stol, så de kunne sidde, og i et timelangt foredrag fortalte Funder dem om koncentrationslejrenes helvede.

De var lige kommet til den rette.

— Og de unge har godt af at høre om, hvordan det kan gå, når vanvittige diktatorer kommer til magten — og om, hvordan 6.000 danske, et tilsvarende antal nordmænd og mange hundrede tusinde fra andre lande havde det i de tyske lejre, dengang Hitler regerede i Europa, sluttede Funder sin beretning.

HANS FOSMARK.

En solstråle midt i en mørketid

En hilsen til Røde-Kors ugen

I en sulte- og depressionstid oplevede en dansker for første gang i lange tider at spise sig mæt. Han lærte at elske Røde Kors-mærket, men han skriver dette, fordi han havde oplevelsen fælles med 6000 andre, hvis tak han tolker gennem disse linjer.

Sulten plagede. Vægten raslede ned dag for dag. Han havde intet større ønske end for en gangs skyld at få lov til at spise sig mæt; men samme ønske havde de tusinde andre, så ingen havde noget at give væk.

Han havde i lang tid ikke hørt fra dem derhjemme. Han måtte ellers hver 14. dag modtage nogle linjer fra dem, han havde levet hverdagen sammen med hjemme i det kære Danmark — men nu havde de naturligvis glemt ham.

Og vennerne havde nok også glemt ham, for der var slet ingen af dem,

der skrev. Naturligvis vidste han faktisk godt, at deres breve nok ikke blev videresendt, men nu heftede han sig udelukkende ved, at han intet hørte.

Hjemme kunne de sagtens, for de kunne få lov til at kæmpe. Kæmpe kampen for friheden mod frihedens fjender.

Her kunne han kun gå og vente. På hvad?

Døden, for der døde jo så mange. Man måtte regne med, at levetiden var eet år. Det år fik jo nok en ende. Men så skulle han begraves i fjende-

landets jord. I den jord, i det land, hvor støvletrampene var symbolet på det, han derhjemme gerne havde ofret livet for at afskaffe.

Men så hørte han hvisken i kroge-ne. Der var kommet pakker! Na ja, det var nok til de andre. Det var også godt, at de for en dag kunne få sulten stillet. Man måtte her tage een dag ad gangen.

Men der var også en pakke til ham. Det var oven i købet een i pænt papkarton. Det var rigtig menneskekarton. Der var rigtig menneskebogstaver udenpå. Og så stod der det tegn udenpå, som han jo godt kendte fra livet hjemme i Danmark — Røde Kors-tegnet. Han åbnede. Der var dejligt dansk mejerismør, knækbrød, havregryn, gulerodsmarmelade og en rigtig dansk spegepølse.

De andre danskere fik også sådan en pakke, og nordmændene.

Han satte sig hen og spiste, spiste, han sagde ikke noget, bare spiste. Han vidste godt, at det var fjollet. Det var jo langt klogere at gemme noget til de næste dage, for måske fik han aldrig mere sådan en hilsen fra Dansk Røde Kors.

Men i lange, lange dage havde han kun kendt til sult. Den havde givet ham eet eneste ønske blot een eneste gang at få lov til at blive mæt. I morgen var han måske den, der blev hentet op til galgen for at dingle der, mens de 50.000 kammerater skulle få en anskuelsesundervisning i „Det tredje Riges“ nyordning.

Inden lejrklodden ringede, havde han set bunden af pakken. Der havde nok været 3—4 kg ialt. Utroligt, at man kunne spise så meget på een aften, men det havde nu ikke voldt nogen vanskelighed at få det hele ned.

Blot kedeligt, at der ikke var mere!

Han rejste sig, gik udenfor barakken. Tankerne gik hjemad. Deroppe lyste Nordstjernen. Det var den vej, han skulle, hvis han en dag fik lov til at komme hjemad. Til fods, i tog, jaget eller som fri mand? Lige-gyldigt, blot det engang gik hjemad.

Han undrede sig over, at han igen mærkede lyst til at leve. Skyldtes det, at han var blevet mæt?

Han måtte indrømme overfor sig

Tyskerne og den danske jord

Af landsretssagfører R. Prytz, København

Vi kan som danske selvfølgelig kun være glade ved, at Tyskland for tiden ikke tænker på at føre krig mod andre. Der er vel også nogle, som ser så lyst på hele det tyske spørgsmål, at de tror eller i hvert fald håber, at der er begyndt en udvikling i retning af fred i lighed med udviklingen Danmark og Sverige imellem de sidste par hundrede år. Men med den helt fantastiske udvikling, vi er midt i eller muligvis kun lige i begyndelsen af m.h.t. teknik, derunder krigsteknik, kan forholdene om få år være ganske andre end i dag. Vi ved alle, at Vesttyskland gerne vil have fingre i atombomben. Vê Europa den dag, det sker! Hvem aner, hvorledes de politiske forhold ser ud om 10—20 år? Måske endnu mere ændret i forhold til 1962 end nu i forhold til 1945.

Vi må ikke glemme, at der stadig er mange tyskere med sympatier for

selv, at det betød endog meget, men ærlig talt! Der var noget, der stod stærkere i hans tanker. Han havde for første gang set et synligt bevis på, at de derhjemme ikke havde glemmt ham. De havde ikke afskrevet ham.

Lejrklokken ringede. Alle måtte i trækasserne. Endnu engang tog han den tomme karton. Han konstaterede påny, at den var tom, men påskriften var der jo endnu — det velsignede røde kors — en hilsen fra landsmænd i kamp til en landsmand, der med vold var sendt til fjendeland.

☆

Dette er en lille oplevelse, som en dansker i tysk koncentrationslejr havde fælles med nogle tusinde andre. Hvorfor kan han huske den den dag i dag atten år efter? Fordi den står mejslet ind i hans erindring som en solstråle midt i en mørketid.

JOHS. FOSMARK.

udemokratiske partier og metoder. 1. august havde Jacob Kronika en artikel, „Mere end et spøgelse“, om det nye Hugenberg-parti. Nogle danske aviser bragte 19. august en tankevækkende artikel (RB-special) om nynazismen, som blomstrer ikke blot i flere europæiske lande, men også i USA, Argentina og Sydafrika. Bevægelsen kaldes en latent fare.

☆

Gennem fællesmarkedet opnår Vesttyskland efterhånden en del af det, man kæmpede forgæves for 1939—45. Hvem har mon overhovedet en velbegrunnet mening om Danmark bør gå med eller ej? Den åndelige fare ved tilslutningen er jeg ikke bange for; og er vor kristentro ikke stærk nok til at hindre en stærk katolsk invasion, fortjener den ikke en bedre skæbne. Men hvad enten vi går med eller ej, skal vi sikkert i hvert fald midlertidig imødesee en forringelse af vor levelfod. Thi i disse år lever vi i et økonomisk galehus: Alle de stærke organisationer bevilger højere indtægt og helst også kortere arbejdstid til medlemmerne uden at kunne hindre, at alle de andre organisationer gør det samme. Resultatet er en forrygende inflation til skade for mange, især for de stille i landet.

Medens den enkelte tysker kan virke flink og fredelig, gælder det modsatte ofte, når man optræder i flok; og tyskernes lyst til at samle sig i kolonier er velkendt. Her må et værn absolut skabes før vor eventuelle tilslutning. Kaster man et blik på vor historie, er man klar over den mægtige betydning det har, om det er os selv eller fremmede, der ejer jorden. Mange nulevende mindes endnu jordkampen i Sønderjylland både før og efter første verdenskrig. En af vore embedsmænd, der er særlig sagkyndig med hensyn til fællesmarkeds-

problemerne, har ment, at man vel kunne klare spørgsmålet ved hjælp af nogle fredningsbestemmelser. — Den tror jeg ikke på. Men selv om han måtte få ret, er det dog langt det klogeste, at vi sikrer os i tide. Den dag befolkningen i fællesmarkedslandene kan købe jord på lige fod med danske, må vi have fast hånd i hanke med sagen. En sagfører af mit bekendtskab pålægger ved udstyknings parcellerne en servitut om, at de aldrig må sælges til tyskerne. Idéen er god, men selvsagt af begrænset værdi. Det bedste vil vist være en lov, der betinger køb af jord af, at køberen har boet i Danmark en lang årrække, f. eks. 20 år; i så fald må der fastsættes ganske bestemte regler for administrationens adgang til at dispensere. For tyskeres vedkommende bør myndighederne påse, at danske køber tilsvarende jord i Sydslesvig, altså mellem den nuværende grænse og Ejderen, der i oldtiden og middelalderen var den tyske grænse mod nord. Med tyskeres europæiske horisont kan de da umuligt have noget imod den ordning!

☆

Finanstidende indeholdt for nogle måneder siden en artikel, der burde kendes af alle. Den gav en masse oplysninger om tyskeres jordkøb rundt omkring i de senere år. Fra artiklen mindes jeg ordene „Spaniens küste fest in deutscher Hand“. Danmark har (endnu) et aktiv, der er utroligt attråværdigt for tyskeren: Vor jord og særligt vore mange og lange kyststrækninger. Går vi sovende ind i fællesmarkedet, vågner den danske hr. Sørensen en dag ikke som Jeppe i baronens seng, men som baronen i Jappes, og da kan vi atter citere digterens sørgmodige ord:

*O, Danmark, på rænker du dig
aldrig forstod;
det har du tit betalt med dit
dyre hjerteblod.*

R. PRYTZ.

Eksklusiv gave fra frihedskampen

Danmark var det besatte land i Europa, der sendte flest ord illegalt til England. Ikke én eneste dag svigtede de danske sendere.

Telegrafisten „Joseph“ fra Danmark er kendt verden over. „Joseph“-navnet fik han i krigens år tildelt af Special Forces i England, som havde den vane at give radiotelegrafisterne apostelnavne. I virkeligheden hed „Joseph“ Tage Fisher Holst, og han er nu major i den danske hær. Beviserne på, at han er kendt verden over, fik han, da han i oktober måned fyldte 60, idet der ved den lejlighed strømmede lykønskninger ind fra det meste af den vestlige verden, og der indfandt sig mellem 80 og 90 gratulanter personligt.

★ En løkke om halsen

Special Forces i England regnede efter krigen ud, at Danmark var det besatte land i Europa, der pr. illegal radiosender sendte de fleste ord til London. Dette skyldtes ikke mindst „Joseph“, som ikke svigtede een eneste dag fra 1943 til krigens slutning.

— Før mig blev radiotjenesten til England passet af premierløjtnant Gunnar Christiansen, fortæller „Joseph“ til Pigtraad. Men en dag i 1943 havde tyskerne indkredset hans sendested i nærheden af Gentofte station, og da han forlod huset, blev der pludselig kastet en løkke om halsen på ham, og 2—3 gestapomænd væltede sig over ham, før han kunne nå at tage den giftpille, han gik med i sin lomme. Trods adskillige forhør og megen tortur hos Gestapo sagde han alligevel ikke ret meget, og efter ham fortsatte jeg de daglige afsendelser af meddelelser til englænderne. Nu arbejder Christiansen og jeg sammen

inden for militæret, idet tyskerne faktisk glemte hans sag efter de mange afhøringer, og han „nøjedes“ med at tilbringe nogle år i tysk tugthus.

★ Telegram fra kongen.

— Hvad var det vigtigste telegram, De sendte?

— Det var velsagtens kong Christian den X's meddelelse til englæn-

Om kort tid modtager Frihedsmuseet en meget værdifuld gave, nemlig den radiosender og -modtager, der i krigens år mest blev benyttet til illegal forbindelse med England. Senders ejer, major Tage Fisher Holt, der i ca. 2 år benyttede senderen daglig, overrækker stiltfærdigt senderen til museet.

derne om, at Danmark gerne ville være allierede. Iøvrigt sendte jeg flere gange for kongehuset, frihedsrådet, politikerne, efterretningstjenesten og de forskellige Special Forces-agenter, der arbejdede her i landet. Jeg havde for eksempel arbejde med meddelelserne om Shellhusets bombing, og længe før det skete, kendte jeg det nøjagtige klokkeslet for bombemaskinernes ankomst og deres mål.

★ Meget nær anholdelse.

— De var mange gange lige ved at blive anholdt?

— Det skete ikke så sjældent, at de tyske pejlestationer, der var monteret på biler, indkredsede de huse,

som jeg sendte mine meddelelser fra. Jeg benyttede ialt et halvt hundrede lejligheder i København og på Sjælland som aftensendelsessteder, og en halv snes gange var tyskerne meget meget nær ved at få mig.

Jeg erindrer tydeligst nogle dramatiske begivenheder på Herlufsholm Kostskole ved Næstved, hvor jeg havde radiosenderen monteret på et loft. Pludselig meddelte mine vagter — der var altid fem mand med mig — at tyskerne stormede mod skolen. Ialt havde halvtreds gestapomænd haft held til i stilhed at omkredse Herlufsholm, og de var så tæt på os, at jeg kunne se deres ansigter.

★ Gemte senderen i en sarkofag.

Det lykkedes imidlertid rektor Friis-Hansen at holde Gestapo så længe hen med snak, at jeg nåede at få gemt radiosenderen i en sarkofag, og jeg smuttede ud igennem en lem til baghaven, hvorfra jeg via små skovstier kom i sikkerhed, trods det store

Kammeraternes Hjælpfond

er de raske

kammeraters hilsen

til de syge

Mærkatene fra Kammeraternes Hjælpfond kan fås gennem kontoret, St. Kanikestræde 10, K.

Giro 780.

AAGE DAHL & CO.

BLÅGÅRDSGADE 32 - KØBENHAVN N.

G. MATTHISSEN & CO.

AMERIKAVEJ 20
KØBENHAVN V.

ved B. Mørch
VESTERBROGADE 65 - KØBENHAVN V.
VÆRKTØJSMASKINER

GRUE & CO.

AKTIESELSKAB
TUBORGVEJ 50 - 52
HELLERUP

ERNST CHRISTENSEN

MØBLER OG TÆPPER
BLÅGÅRDSGADE 23 - KØBENHAVN N.

O. PLANTENERS EFTF.

V. PEDERSEN & E. SCHMIDT
LYNGBYVEJ - HELLERUP

TH. OSTENFELD

CIVILINGENIØR
GRABRØDRETORV 1 - KØBENHAVN K.

HARTMAN

NØRREBROGADE 205
KØBENHAVN N.

CHR. OLSEN & MEILGAARD MORTENSEN

VODROFFS TVÆRGADE 6 - KØBENHAVN V.
TLF. HI. 3778*
VARMEANLÆG - SPRINKLERANLÆG

DROST & RYE PETERSEN

HEIMDALSGADE 6 - KBHVN N.

AKTIESELSKABET

KØBENHAVNS BRØDFABRIKER

VAREHUSET

HOVA

NØRREBROGADE - KBHVN N.

SKAGENS & KØBENHAVNS FISKETRANSPORT

KRYDSFINER-HANDELEN
HYLTEBRO 5 - KBHVN. N.

HAVNEARBEJDERNES FÆLLESFORBUND

DANNEBROGSGADE 15 - KØBENHAVN V.

opbud af gestapofolk. Tyskerne gen-
nemsøgte hver en krog på Herlufsholm,
og hvis de havde fundet radiosenderen,
ville de givetvis have sprængt den
kendte kostskole i luften, men de havde
så megen respekt for kirkesalen og
sarkofagene, at det var det eneste
sted, de ikke ledte. Senere hentede jeg
min radiosender, og så sendte vi andre
steder fra på Sjælland.

Ved en anden lejlighed sendte jeg
fra loftet over amtssygehuset i Roskilde.
Også der blev jeg indkredset af tyskerne,
men via hospitalsgange og bagveje kom
jeg bort med min lille sender i en
mappe under armen. Senderen var
genialt lavet. Den fyldte så lidt, at
jeg sagtens kunne have den i en
almindelig mappe, og jeg behøvede
bare at dreje på en knap, så var den
også modtager, og den fulgte mig
troligt hver eneste dag.

★ Mødte Gestapo ved havelågen.

En dag skulle jeg sende en vigtig
meddelelse fra fru Malthe-Bruuns
lejlighed i Hellerup. Jeg blev rædsels-
slagen, da jeg kom derud, for allerede
på dette tidspunkt holdt der en
pejlevogn uden for huset. Det var
som sagt et vigtigt telegram, og jeg
havde derfor ikke noget valg.

Jeg gik op i lejligheden og gik ind
i Kims værelse, hvor jeg åbnede min
sender, og heldigvis var de vågne og
hurtige i vendingen i London. I løbet
af 2 minutter havde de modtaget det
hele og svaret OK, og jeg sprang
lynhurtigt ned ad trappen igen, men
da havde Gestapo dannet kæde uden
for huset. Jeg lignede mest af alt en
lille uskyldig kontormand, og det må
have virket desorienterende på
gestapofolkene. Mens de stod og
betragtede mig, gik jeg ud i haven,
plukkede sirligt en lille buket blomster,
og da jeg gik ud igennem lågen, holdt
jeg blomsterne op og sagde: „Er de
ikke smukke?“ Det virkede så
overraskende på gestapofolkene, at
de lod mig passere, og da senderne
tilsyneladende var ophørt,

må de have troet, at det hele havde
været en fejltagelse.

★ „Min datter hjalp mig“.

Min datter, fru Bunty Grandjean,
der nu bor i Silkeborg, hjalp mig
konstant med at skrive telegrammerne
i kode, og igennem den lange tid blev
det ialt til mange mange tusinde ord.

Nu så længe efter vil jeg gerne tilføje,
at jeg skylder de ca. halvtreds, der
stillede lejlighed til rådighed som
radiostation, at hele dette arbejde
lykkedes, og når jeg selv slap fra
det med livet i behold, var det ikke
mindst, fordi mine fem livvagter var
så enestående dygtige. Som sagt
glippede vore udsendelser ikke en
eneste dag. Vi sendte hver dag på en
ny frekvens og på vidt forskellige tider
af døgnet.

★ Englænderne udstillede radiosenderen.

Da krigen var forbi, anså jeg også
mit arbejde for at være afsluttet, og
jeg har derfor gået meget stille med
dørene i efterkrigsårene, men jeg har
hele tiden gemt min lille radiosender
hos mig som et kært minde fra den
dramatiske tid. Nu er den jo forældet,
men dengang indeholdt den meget
nyt, og det var vel også rigtigst at
lade den forblive som en hemmelighed
på det tidspunkt.

For et stykke tid siden bad englænderne
om at måtte låne den, fordi Special
Forces arrangerede en udstilling i
London, hvor de viste den frem som
den illegale sender i Europa, der i
krigens tid oftest blev benyttet.

Når de kunne vise den frem, kan
vi naturligvis også gøre det herhjemme,
og da jeg jo nu er fyldt 60, finder jeg
anledning til at skænke senderen til
Frihedsmuseet. Det sker engang i
november måned. For mig at se
mangler Frihedsmuseet helt den side
af det illegale arbejde, så jeg går
ud fra, at de vil modtage min gave
med glæde.

★ En tysker med humor.

— Skete det aldrig, at De stødte på
tyskerne i æteren?

— Det kunne naturligvis ikke undgås.
Jeg mindes en dag, at en sender svarede
„Klar til at modtage“, da jeg havde
kaldt London. Jeg sendte imidlertid
ikke mere, for dagens kodeord
manglede. Den anden sender svarede
på ny „Klar til at modtage“, men jeg
svarede ikke, for jeg var klar over,
at det var tyskerne. Efter nogen
tavshed i æteren viste den tyske
telegrafist, at han var i besiddelse af
humor, idet han svarede: „Gik De
ikke på den?“ Men jeg skulle ikke
have svaret noget for ikke at risikere
et helt kobbel pejlevogne med
gestapofolk omkring det sted, hvor
jeg opholdt mig.

H. F.

Gestapofangerne

Spændende foredragsaften.

Torsdag den 11. oktober blev en
interessant og spændende aften.

Kriminalassistent Ronald Olsen
holdt i Gjeddegården et to timer langt
foredrag, som han havde givet titlen:
„Fup og faldskærme“.

I 1942 udførte han som dansk politimand
et fortjenstfuldt arbejde med at skaffe
anholdte et passende alibi.

Året efter fortsatte han sit arbejde i
Sverige og kom derfra til tjeneste i
England i S. O. E. og Hatherop Castle
i Gloucestershire.

Som en af de første landede han i
Kastrup efter befrielsen.

★

Efter flere års sygdom er fabrikant
F. M. Fritsche pludselig afgået ved
døden i en alder af 73 år.

Det var som sygepasser i Frøslev-
lejren, at han erhvervede sig det „kæ-
lenavn“ Farmand, som blev hans
egentlige navn i fangeklubberne. Han
var interneret et år, dels i Vestre
fængsel, dels i Frøslev-lejren.

DEN DANSKE TRÅDVAREFABRIK

GLOSTRUP

REJSEBUREAU
BREDGADE 28 - K.
Minerva 4150

WETTERGREN
BALDERSGADE 8 - KBHVN N.

CHR. B. LYNGSIE A/S
RÅDMANDSGADE 17 - KBHVN. N.

RUD. BØHMNS
BOGTRYKKERI
BLÅGÅRDSGADE 36 - KBHVN. N.

MICHAELS EFTERFØLGER
MARTIN MADSEN
BLÅGÅRDSGADE 29 - KBHVN. N.

WILLIAM PRISKORNS EFTF.
HELGE OLSEN
STENHUGGERI
KAPELVEJ 5 - KBHVN. N.

DE KVINDelige ARBEJDERES
ARBEJDSLØSHEDSKASSE
ALHAMBRAVEJ 13 - KBHVN. V.

FREDERIKSBERG
DINER TRANSPORTABLE
TLF. GO. 9006 - 94 64 57
P. BANGSVEJ 27 - KBHVN. F.

JOHANNES TOFTE
JÆGERSBORGALLÉ 23 - CHARL.

M. URICK
LINDEGARDSVEJ 53 - CHARL.

COPYPRINT

NØRREVOLD 21 A - KØBENHAVN K.

TAGE PEETZ & CO.

CHRISTIANS BRYGGE 22 - KØBENHAVN K.

DANSK ELEKTRISK KOMPAGNI

EYVIND FINSEN A/S
JAGTVEJ 11 - KØBENHAVN N.

GRAABRØDRE FARVEHANDEL

ODENSE

FUHRMANN'S PAPIRVAREFABRIK

ODENSE

KARL K. PEDERSEN & SØNNER

SLAGTERMESTRE - ODENSE

SKJØDT & BOISEN

BILLEDSKÆRERVEJ 8 - ODENSE

HOLBECK'S FAJANCE FORRETNING

AKTIESELSKAB
ODENSE

SVEN LASSENS REKLAMEBUREAU

ODENSE

KAJ PEDERSEN — MOTORCYKLER

SCT. JØREGENSGADE 12 - ODENSE

BOTVED BOATS A/S

SLAGELSE

Norges tapre modstandskamp ridset op i korte træk

Ligheder, men også store forskelle i kampen og kampens vilkår, sammenlignet med Danmark.

III

AF LEKTOR JØRGEN H. BARFOD

1942 — DET STORE ÅR

Det foregående års begivenheder bragte nu den norske regering i aktion. I januar mødtes dens repræsentanter med repræsentanter fra SOE, og man foreholdt SOE fejlene ved disse raids. Den lokale befolkning havde modtaget de allierede med jubel, våben og ammunition var hentet frem fra skjulte lagre, man havde givet hjælp mod tyskerne, og så pludselig sejlede ekspeditionen uden at have udrettet noget særligt. Resultatet var, at mange, der var blevet kompromitteret i tyskernes øjne, måtte forlade familie og hjem uden varsel. Dette kunne kun svække hjemmefronten.

Resultatet blev da, at SOE skulle nøjes med at opbygge separate, militære modstandsgrupper i Norge og iøvrigt arbejde i forståelse med den norske regering.

Enighed i kampen en nødvendighed.

En sådan enighed i kampen var også nødvendig, for tyskerne havde fra efteråret 1941 skærpet deres aktioner i Norge. Den første store undtagelsestilstand i Norge var i dagene fra den 10—16. september 1941, derefter fulgte massearrestationer i forbindelse med mælkestrejker, radioapparaterne blev inddraget, spejderorganisationerne blev opløst, Univer-

sitetets rektor Didrik Arup Seip blev afsat, og straffene skærpedes. I 1940 tet, men i 1942 steg tallet til 105 foruden de mange, der blev dræbt uden dom.

Hitler regnede med allieret invasion i Norge.

Hitler var blevet overbevist om, at de allierede ville foretage invasion i Norge, hvorfor både hærstyrker, luftstyrker og endog store tyske flå-

deenheder blev flyttet til Norge. Quisling søgte i overensstemmelse hermed i foråret 1942 at træffe ekstra foranstaltninger til at nazificere Norge, men resultatet blev kun en yderligere sammensvejsning af den norske modstand, og Hitler rasede mod Quisling.

1942 blev det „store“ år i norsk historie, fordi så mange kæmpede om folkets bevågenhed. På den ene side var det Wehrmacht, det politiske Reichskommissariat, Gestapo og Nasjonal Samling, der hver for sig kæmpede for sine idéer, og på den anden side var det SOE, den norske civile modstandsbevægelse og Milorg, der ligeledes hver især havde sine planer.

Lærer- og kirkestrid.

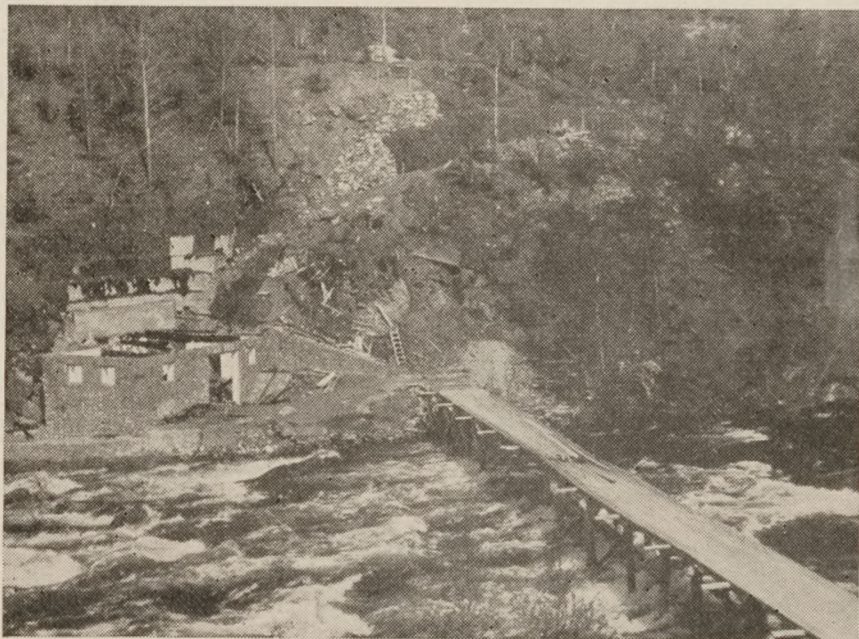
Goebbels, der betegnede Heydrichs terror i Bøhmen og Mähren som for-

billedlig, skrev i januar 1942, at han var meget tilfreds med, at represalierne i Norge havde virket i samme retning. Men da Quisling den 1. februar blev ministerpræsident, selv om Terboven blev siddende som rigskommissær, tog begivenhederne fart.

Sabotagen tog voldsomt til samtidigt med, at lærerstriden og kirkestriden skærpedes, medens man fra tysk side fik gennemført „Nacht-und-Nebel“ dekretet, og „SS-und-Polizeigericht Nord“ blev etableret og endog fik sin kompetance udvidet fire gange i årets løb. Arrestationerne, razziaerne og fangetransporterne til Tyskland blev øget i hyppighed, foruden at tvangsudskrivningen af arbejdskraft til tyskerne tog til.

300 huse i Telavåg brændtes.

Blandt andet fra Shetland kom operationsgrupper til Norge med våben, sabotagemateriel og forsyninger, og tyskerne rasede over „Shetlandsbussen“. Herimod benyttede tyskerne stikkere, bl. a. den såkaldte Rinnanbande, der desværre nogle gange havde held med sig, bl. a. i Ålesund. Også i Telavåg gik det imidlertid galt. Ved hjælp af stikkere fandt man frem til et hus, hvor to SOE-folk logerede. Under kampen, hvor een tysker blev dræbt og to hårdt såret,

Kraftværk i Finnmarken, sprængt under okkupationen.

BP GAS $\frac{A}{S}$

AARHUS

J. GOTFRED JENSEN $\frac{A}{S}$

LINIEAGENTUR - SPEDITION
BEFRAGTNING - KLARERING
EUROPA PLADS 2
AARHUS

HUSTØMRENE FAGFORENING
CHRISTIANSGADE 20 - AARHUS

DANSK-SVENSK STAAL $\frac{A}{S}$
BORGPORTEN - AARHUS

K. WILCHEN LAURSEN
OLE RØMERSGADE 65 - AARHUS

PETER JENSEN
TØMRER- & SNEDKERMESTER
HANS TAUSENSVEJ 9 - VIBY J.

BRIX
BOGTRYKKERI
KONGENSGADE 15 - ODENSE

»BOLETTE«
KONGENSGADE 12 - ODENSE

»EXELSIOR«
KONGENSGADE 48 - ODENSE

TH. KROG
VESTERBRO 62 - ODENSE

I/S RESTAURANT
SCT. KNUD
ODENSE

A. JESPERSEN & SØN $\frac{A}{S}$

LYSTRUPVEJ 50 - RISSKOV

$\frac{A}{S}$ WRIGHT, THOMSEN & KIER

AARHUS

HOTEL KRAGELUND
HØJBJERG - TLF. 70 90 0, AARHUS

C. CLAUSENS DAMPSKIBSREDERI $\frac{A}{S}$
AARHUS

JYDSK CENTRALTRYKKERI $\frac{A}{S}$
AARHUS

A. MIKAEL LAURSEN
SNEDKERI - POLSTERMØBELFABRIK
SCT. PAULS KIRKEPLADS - AARHUS C.

HAVNEARBEJDERNES FAGFORENING
AARHUS

$\frac{A}{S}$ KORNERUP, KOCK & BANG
HAVNEGADE 16 - AARHUS

DANSK ANDELS KULFORRETNING

A. M. B. A.

AARHUS

dræbtes den ene SOE-mand, og den anden blev fanget, torteret og senere skudt. Derefter brændte tyskerne alle mere end 300 huse i Telavåg, ødelagde alle fartøjer og deporterede alle mænd mellem 16 og 65 til kz Sachsenhausen, hvor de fleste omkom, medens resten, ialt 260 kvinder og børn blev interneret i Norge. Telavåg står som en tysk skændsel på linie med Lidice og Oradour.

Samtidig hermed gjorde også Quisling sin indsats for at nazificere befolkningen. Dels udstedte han en lov om, at alle drenge og piger skulle gøre tjeneste i Nasjonal Samlings ungdomsfylking, og dels beordrede han, for at kunne få virkeligt tag i ungdommen, at alle lærere skulle være medlemmer af N.S. lærersamfund.

Skolerne blev lukket — 1000 lærere fængsledes.

Allerede den 20. februar indsendte lærernes flertal en enslydende protest, der gik ud på, at det stred mod deres samvittighed at medvirke til en sådan politisk opdragelse af ungdommen, og da svaret herpå blev, at en udmeldelse ville blive betragtet som en afskedsansøgning, betænkte lærerne sig dog ikke på en sådan udmeldelse.

Quisling lod herefter skolerne lukke, og undervisningen blev fortsat for en stor del i private hjem. Da der så desuden fra forældre indsendtes 36.000 protestskrivelser, begyndte terroren. Over 1000 lærere fængsledes og sendtes til Grini kz-lejr. 500 af dem blev endvidere sendt til Finmarken på hårdt vejarbejde, men da Terboven og Quisling omsider måtte erkende, at de intet ville opnå ved at udrydde lærerne, måtte de afblæse striden, og efterhånden kom skolerne i gang igen. De sidste lærere blev frigivet i november 1942.

Biskopperne nedlagde deres embeder.

Samtidig blussede kampen med kirken op. I februar 1942 arresteredes domprovst Fjellbu i Trondheim, derefter nedlagde samtlige biskoper deres embeder, hvilket besvaredes af Quisling ved at afsætte dem, men de norske præster og deres menigheder stod bag dem. Den 22. marts erklære-

Østre bydel af Hammerfest. Sådan så rådhus- og skolecentret ud efter udslettelsen.

rede de, at kirken stod ubrydeligt bundet til Gud og til sin samvittighed, at præsterne anså det for deres pligt at påtale brud på Guds lov, hvorfor deres forbliven i embedet ville være afhængigt af, om man fuldt ikke, at Quisling afskedigede en del præster og lod biskop Berggrav arrestere, eller at han efter en ny erklæring fra præsterne, hvor disse nedlagde deres embeder, tordnede og lynede. Kun omkring 30 præster fulgte Quisling. Kirkens front var ubrudt, og menighederne stod bag de forfulgte gejstlige.

Også andre erhvervsgrene, som Quisling søgte at nazificere, holdt stand mod alle Nasjonal Samlings klodsede forsøg. Alle disse forhold fik kun til følge, at befolkningen svejse- des end mere sammen. 1942 fik således den største betydning både for den civile modstand og de militære modstandsorganisationer, der efter at have fået kontakt med London-regeringen omsider fik en fælles ledelse. Kun kommunisterne dannede deres egen organisation. Omsider, efter Tysklands angreb på Rusland, var

de vågnet til modstand, da krigen nu fra en „imperialistisk“ krig var blevet „ideologisk“, og nu ønskede kommunisterne både sabotage og guerillakrig, krav som den norske hjemmefront ikke kunne acceptere.

Et tillidsfuldt samarbejde opstod.

Indtil september 1942 havde SOE sendt 16 radiotelegrafister og 15 sendere til sine folk i Norge, hvoraf dog kun 6 stadig var i virksomhed i september. Desuden var der kastet over et dusin instruktører og over 80 tons våben, sprængstof og udstyr, men næsten halvdelen af udrustningen var blevet taget af tyskerne. Man havde begået en række begynderfejl som f. eks. mangelfuld udstyr eller legitimationskort eller andre papirer, der i mellemtiden var ændret i Norge.

Alt dette var imidlertid baggrunden for, at der endelig ved årets udgang skete en samling af modstandskræfterne både i og uden for Norge. Regeringen, SOE og Milorg kom ind i et tillidsfuldt samarbejde, bl. a. også forårsaget af visse personskifter i ledelserne.

1943

Begivenhederne på krigsskuepladsen fik en ny karakter i 1943. Inden årsskiftet var Hitlers styrker begyndt tilbagetog på østfronten, og

nederlaget i Nordafrika var en kendsgerning, men den „ufejlbarlige Hitler“ havde svært ved at indrømme fejl. Hans tilbagetrækninger var

2198

Silkeborg

Akkumulatorcentral

Remstrups Gaard

Søndergade 23

Akkumulator-batterier til:

A u t o m o b i l e r

M o t o r c y k l e r

T r a k t o r e r

E l - v æ r k e r

T e l e f o n e r

m. m.

Telefon nr. **2198** Hans Kristensen

Prvt. Sejs . Telf. 6117

**SURBALLE
KOLDING**

NIELSEN & SKOU PETERSEN A/S
ISENKRAM EN GROS
KOLDING

**AKTIESELSKABET
KOLDING KORN**

A/S MARIUS MOGENSEN
JERNBANEGADE 25 - KOLDING

**A/S KAALUNDS
FABRIKER
KOLDING**

EDVARD BENDTSEN
AUT. VOLVO FORH.
HERNING

N. C. JENSENS EFTF.
J. ØST-JACOBSEN
URMAGER & GULDSMED
BREDGADE 7 - HERNING

LUND & ERICHSEN
ELEKTRO-INSTALLATØR A/S
BREDGADE 49 - HERNING

J. ØRUM-PETERSENS
KAROSSERIFABRIK A/S
HERNING

CARL F. NIELSEN

HERNING

HERNING HANDELS- OG LANDBRUGSBANK

AKTIESELSKAB

JYDSK GRUNDEJER-KREDITFORENING

HERNING

HERNING PAPIRFORRETNING ^{A/S}

CHRISTENSENS BOGTRYKKERI

POUL KRISTENSEN - HERNING

^{A/S} KOLMAN & BOLET

BREDGADE 6 - HERNING

NIELAND TRIKOTAGEFABRIK

HERNING

DALGAARD - HERNING

EGON JENSEN

KORSØRVEJ 9 - HERNING

MIDTJYDSK BRØDFABRIK

v/ MARIUS IVERSEN - HERNING

^{A/S} FRØCONTORET - HERNING

elastiske frontbevægelser. End ikke hans tro på at Norge var det mest sandsynlige invasionssted blev røkket, og stadig nye tropper blev ført nordpå.

I Danmark var modstandsbevægelsens aktioner vokset i styrke, og uroen gærede overalt i de besatte lande. I april angav von Falkenhors, at der var 7 divisioner i Norge, men i november var Tysklands 320 divisioner fordelt med 13 i Norge, 5 i Danmark, 50 i Frankrig og Nederlandene, 22 i Italien, 24 på Balkan, og 206 kæmpede en dødskamp mod øst.

Kampen om det tunge vand.

De allieredes bombetogter over det besatte Europa og over Tyskland tog heftigt til i 1943, og også Norge blev udsat for adskillige bombeangreb. I den strategiske krigsførelse var sabotagen imidlertid ofte et langt bedre middel, og intet viser det vel så ro ville respektere dette. Det hjalp anlægget ved Rjukan. Den 21. november 1943 foretoges således et bombeangreb mod anlægget ved Vemork, og kun ca. 50 kg tungtvand blev ødelagt, medens 21 nordmænd blev dræbt, og heroverfor kan man sætte sabotagen i februar måned.

Den første sabotør kom ned med faldskærm den 17. marts 1942, den 18. oktober kom fire til, og den 16. februar 1943 kom de sidste seks, der tilsammen kom til at danne sabotørholdet mod Rjukan. Det var i sig selv fænomenele sportspræstationer, de foretog ved tilbagelægningen af vejen til tungtvandsanlægget. Allerede den 27. februar nåede de frem og fik lagt sprængladningerne efter planen, og lidt over midnat foregik eksplosionen. Lidt over 500 kg tungtvand blev ødelagt, og yderligere 400 kg gik tabt for tyskerne ved produktionsstandningen. Det var jo helt andre tal end ved bombeangrebet, og ingen menneskeliv gik tabt ved operationen. Følgen af sabotagen var dog, at omkring 100 nordmænd på Rjukan blev arresteret.

Af sabotørerne gik fem af dem i fuld uniform på ski tværs over Norge til Sverige, hvor de atter blev fløjet til England, medens fire blev på Hardangerviddene og to tog til Oslo. Churchills reaktion på rappor-

ten var overstrømmende, og han tilføjede: „What is being done for these brave men in the way of decorations?“. Det blev til 8 britiske dekorationer og 9 norske.

Ny sabotage standsede tungtvandsproduktionen i Norge.

Imidlertid genoptog tyskerne produktionen af tungt vand, hvorfor endnu en sabotage måtte gennemføres. Det foregik året efter, da tre mand sneg sig ombord på den færge, der skulle transportere vandet over Tinnsjøen, og anbragte sprængladninger der. Den 20. februar 1944 sank færgen på dybt vand med 600 kg tungt vand. Desværre mistede også 14 nordmænd livet ved denne lejlighed. Ialt havde kampen om det tunge vand kostet 70 briter og nordmænd livet, men målet var blevet nået, da tyskerne herefter ophørte med tungtvandsproduktionen i Norge.

	Flytogter	Containers	Pakker	Faldskærmsfolk
1942	11	53	14	21
1943	24	192	72	55
1944	203	2837	822	68
1945	469	6580	1854	64
Ialt	707	9662	2762	208

Det var imidlertid ikke alene ad luftvejen, den norske modstandsbevægelse blev forsynet. De første forsyninger gik som tidligere omtalt over søen. Sjetlandsbasen var allerede oprettet af englænderne i 1940, og til og med 1943 besejledes den af norske fiskerbåde, der gjorde ialt 80 ture i denne tid. De landsatte ialt 62 mand og hentede 72 samtidig med, at de bragte 165 tons af både våben og ammunition m.m. til Norge. I de sidste år blev der sat tre ubådsjagere ind på ruten, og disse nåede at gøre ialt 114 ture, hvor de fik landsat 128 mand, medens 271 mand blev hentet, og 220 tons materiel blev sat i land til modstandsbevægelsen.

Det præg af papir og teori, som Milorg-uddannelsen havde i de første år, blev væsentligt ændret lidt efter lidt, og især 1943 danner her et afgørende år, hvor uddannelsen blev lagt om til sabotage, gadekamp og guerillateknik. Desuden blev Milorg efterhånden organiseret i afdelinger som f. eks. polititjeneste, efterretningstjeneste, sanitetsvæsen, trans-

32.000 modstandsfolk organiseret.

Milorg var ved slutningen af 1942 blevet udbygget til 19 distrikter fordelt over hele Norge, og samarbejdet med SOE gik nu gnidningsløst. Blandt andet havde Milorg folk også deltaget i aktionerne mod Rjukan. Distrikterne var videre opdelt i afsnit, disse igen i grupper, disse atter i troppe, og hver trop bestod af 2—4 lag på hver 6—12 mand. I alt nåede organisationen ved udgangen af 1944 op på ca. 32.000 mand, og i krigens sidste måneder øgedes tilgangen, så der ved befrielsen var omkring 47.000 mand i Milorg.

Voldsom stigning i våbenleverancer.

Det store modstandsarbejde, der voksede op overalt i Norge, måtte ligesom i Danmark forsynes fra England med våben, ammunition, sprængstof, radioudstyr, medicin m. v., og tallene tog sig således ud:

port og forsyningstjeneste samt pas- og kodekontor.

Skandalen Henry Rinnan.

Illegalt arbejde er imidlertid altid udsat for stikkere og infiltration af fjendens folk. En af de værste og farligste af disse var Henry Rinnan. Med navnet Olav Whist som dæknavn fik han kontakt med Milorg i Vikna, der ligger ved Namsos nord for Trondheim. Her fik han efterhånden boret sig ind til lederen, Thorvald Moe, som han fik et samarbejde med ved med sine folk at instruere i våbenbrug, opfordre til spionage og hjælpe nordmænd i sikkerhed over grænsen til Sverige.

Moe blev p. gr. af angiveri fra en N.S.-mand arresteret, men Rinnan „befriede“ ham, hjalp ham til Sverige og opnåede bl. a. på dette grundlag at blive hans efterfølger. Det var i februar 1943, og nazisterne var nu i den fantastiske situation, at de havde en af deres mest betroede folk på en ledende post i Milorg. Og mulighederne blev brugt. Advarsler fra

THEOPHIL PETERSEN

GULVBELÆGNINGSFIRMA

VEJLE

HOLST SKO

TORVEGADE 24 - VEJLE

HØRNING KRO

HØBRO
KUL KOMPAGNI A/S

P. CHR. BLÆSILD
INGENIØR
ØSTBIRK

PEDER I. MØLLERS
MANUFAKTURFORRETNING
TØRRING

POLYFOTO-STUDIE
BYLEDSGADE 4 - RØNNE

CHR. BIDSTRUP
RØNNE

RESTAURANT
„HYTTEN“
RØNNE

VEJLE AMTS FOLKEBLAD

BETONVAREFABRIKEN LØVEN

SKJERN

TOLDSTRUPS KJOLEFABRIK

HØRNING

KJELDEN & CO.
BISCUIT FABRIK - NR. SNEDE

SPAREKASSEN FOR
CHRISTIANSFELDT OG OMEGN

HAVNEMØLLEN I FREDERICAIA ^{A/S}

^{A/S} FREDERICAIA TRÆLASTHANDEL

ALT I BYGNINGSARTIKLER
FRA BYGGE-FAGERLUND, RØNNE

BORNHOLMS
BIL- OG TRAKTORKOMPAGNI
RØNNE

PENSION ROMANTIK
SANDVIG

Sverige og England hjalp ikke, ingen ville tro noget ondt om Olav Whist, og i arbejdet fik han efterhånden kontakt med flere og flere folk rundt om i landet. I halvandet år fortsatte dette ejendommelige komediespil.

I september 1944 satte arrestationerne i gang, efterfulgt af tortur, drab og oprulninger. Rinnan var selv med på aktionerne og kunne med sit personkendskab nøje udpege, hvem der skulle arresteres. Der kunne fortælles meget om Rinnanbandens meriter, for selvfølgelig brugte han også sin viden før september 1944 til at få arrestationer iværksat, men dog uden at røbe sig.

1300 officerer i tysk fangeskab.

Et andet slag for Milorg var det naturligvis også, da tyskerne den 16. august 1943 foretog aktion mod de norske officerer. Da denne var afsluttet, var ialt omkring 1300 officerer i tysk fangeskab. De, der var arresteret den 16. august, sendtes til krigsfangelejre, først i Polen og senere i selve Tyskland.

Dagen den 16. august er også knyttet til en anden typisk nazistisk begivenhed i Norge. Politifuldmægtig i Oslo, Gunnar Eilifsen, blev denne morgen skudt, fordi han havde nægtet at adlyde den nazistiske politipræsidents ordre om at arrestere nogle piger, der ikke var mødt til den såkaldte nationale arbejdsindsats.

Mordet er vel i sig selv ikke noget særligt for nazisterne, men Gunnar Eilifsen bør fremhæves som et eksempel på de mænd, der turde sige: „Nej“ til en tysk eller tysk inspireret ordre. Man kan ikke lade være med at tænke på alle de andre, også her i Danmark, der undskyldte sig med: „Hvis jeg siger nej, sætter de jo blot en anden til det, og så er intet opnået“.

470 politifolk til Grini — 1300 studenter arresteret.

Mordet gav imidlertid genlyd på forskellig måde i politiet, og kort efter arresteredes omkring 470 „mistænkte“ politifolk, der førtes til Grini. Men dermed var massearrestationerne ikke slut. Den 30. november 1943 lod Terboven yderligere omkring

1300 studenter og 30 universitetslærere sætte fast, en del af dem blev ganske vist senere løsladt, men omkring 700 sendtes til tyske koncentrationslejre. Og til denne særlige form for nazistisk kulturudfoldelse kan føjes aktionen mod jøderne i november 1942. 734 norske jøder blev dengang sendt til Tyskland, og 12 var i live, da krigen sluttede.

Hvilke tanker rører der sig i mennesker, som deltager i massearrestationer og -drab? Ja, i dag føler de sig vel alle skyldfri. Det var jo efter ordre.

4400 skæbner i poser

„Et forpligtende testamente“ til advarsel for eftertiden.

I et hus i Schaumburg-Lippes administrationsby Stadthagen findes der ting — mest småting —, der har overlevet det store tyske sammenbrud i 1945.

Der gøres ikke blæst om disse ting, og kun få kender deres eksistens.

Her ligger, sammenpakket i 18 kasser i et højloftet rum, som tidligere har været balsal, 4.400 menneskers sidste jordiske gods. Mennesker, som i sin tid blev slæbt til Neuengamme, Bergen-Belsen og Dachau.

For størstedelens vedkommende er det ting af ringe materiel værdi, såsom små billige smykker, små sølvkæder, ure uden glas, manchetknapper, fyldepenne, en slidt bønnebog, breve, en rosenkrans, en kæde med kors o. s. v., skriver Flensburg Avis.

Tingene ligger pakket i poser, som igen er anbragt i kasser.

Indholdet er nøje angivet på forsiden af poserne. Skrevet med letlæselig skrift, forsynet med indehaverens navn og fødselsdato, og til slut — for at gøre bureaukratismens mål fuldt — med kz-fangens kvitterende underskrift, skrevet med sitrende hånd.

Hvad er der blevet af dem?

Det er chokerende at stå i dette

høje rum og holde en af disse poser i hånden. „Winkler“ står der på en af de smudsiggrå poser. Den indeholder et legitimationskort fra den daværende „Tyske Arbejdsfront“. „Bonde“ står angivet som profession, og det oplyses endvidere, at fødselsåret var 1873, og at posen blev indleveret den 3. april 1944.

Hvorfor blev bonden sat i kz-lejr i en alder af over 70 år? Hvad er der blevet af ham? Og hvad er der sket med alle de andre, hvis personlige ejendele opbevares i huset i Stadthagen, og som kom fra 21 lande? „Mange af urene går endnu“, oplyser en af medarbejderne på kontoret for indre restitution. Han giver bonden Winklers ur et let stød, ryster det lidt, og det begynder at tikke

Mest udlændinge.

Poserne bærer ingen andre kendetegn, men anmærkninger som „Polen“, „Ukraine“, „Spanien“, „Tjekkosllovakiet“ vidner om, at det i meget høj grad drejer sig om fremmede arbejdere, slæbt til Tyskland, mindre om racefulgte. I 1948 blev 14.300 sådanne poser overdraget denne institution af militærregeringen. Det var indledningen til et stort, slidsomt og næsten uoverkommeligt arbejde, nemlig at lede efter pårørende, for hvem indholdet af disse poser kunne give et fingerpeg om de pågældendes skæbne.

Kontoret udsender hver dag post til hele verden. Tysk Røde Kors, det diplomatiske korps og mandre andre hjælper med. Derfor har man indtil nu præsteret det næsten utrolige at kunne sende over 9.900 af de oprindeligt over 14.000 poser til pårørende og endog i enkelte tilfælde til deres ejere.

Hvad skal der ske med resten?

Ingen ved, hvad der skal ske med de over 4.000 poser, som endnu opbevares i huset i Stadthagen. Måske overdrager man en dag de tiloversblevne poser til et internationalt forum, måske lader man tingene blive tilgængelige for offentligheden som en formaning, et „forpligtende testamente“.

Kontoret for indre restitution beskæftiger sig desuden med naziforfulgtes erstatningskrav. Af 163.000 indsendte erstatningskrav har man hidtil kunnet behandle over 145.000.

Kontoret giver desuden oplysninger om tidligere nazistiske rigsmyndigheders akter, hvoraf en del er oplagret her. Det gælder bl. a. akter fra „Rigskommissariatet for fjendtlige formuer“, „Særafdelingen Altreich“ og det tidligere rigsfinansministerium.

BØGER

Aage Bertelsen: „Oktober 43“. Gyldendal.

153 sider, kr. 3,75.

Rektor Aage Bertelsen's bog „Oktober 43“ udkom herhjemme i 1952 og blev siden oversat til en række andre sprog. Nu foreligger den også i billigudgave og får hermed chance for større udbredelse her i landet, og det fortjener den også.

Bogen omhandler jødefølgelserne i Danmark i oktober 1943 og det store arbejde, der blev gjort for at redde størsteparten af de danske jøder fra at blive sendt til tyske koncentrationslejre.

Af de ca. 7.000 jøder i Danmark lykkedes det at redde 93 %, medens tyskerne kun fik fat i 475, som blev sendt til koncentrationslejren Theresienstadt, hvorfra det endda lykkedes at hjemføre størsteparten i 1945. Som det eneste af de af nazisterne besatte lande lykkedes det Danmark at redde en så stor procentdel af sine jødiske medborgere. Dette skyldtes selvfølgelig i første række, at Sverige

ikke lå så langt væk, og at man der tog gæstfrit imod flygtningene. Men det skyldtes også, at danske myndigheder og privatpersoner bragte hurtig og spontan hjælp.

Bogen skildrer, hvorledes forfatterens hjem i Lyngby blev et af knudepunkterne for flygtningehjælpen. Uden egentlig at vide af det var forfatteren og hans frue på en gang indviklet i mærkelige hændelser, og pludselig stod de med ansvaret for en masse menneskers liv og velfærd.

Det gjaldt først og fremmest om at skaffe jøderne skjulested, indtil der viste sig skibslejlighed. Det næste blev at skaffe penge til overfarten, for skipperne satte jo ikke blot liv og lemmer på spil, men også deres både, og dermed deres hele eksistens. Men pengene strømmede ind, ofte på de mærkeligste måder. Dernæst kom så det ikke mindst vanskelige — selve transporten til Sverige.

Bogen er spændende som en roman, og dog har man hele tiden indtrykket af, at der hverken lægges til eller trækkes fra, alt er skildret på en troværdig og sober måde. Der bliver ikke pudset helteglorier.

Først gik transporterne over Humlebækruen, siden over Smidstrup, til sidst måtte forfatteren og hans frue dog gå under jorden. Fru Bertelsen blev taget af Gestapo, og han måtte selv over Sundet til Sverige, hvor han senere kunne modtage sin kone, der slap helskindet fra opholdet i Vestre Fængsel.

Det er et spændende afsnit af besættelsestidens historie, der her er beskrevet, og ikke det mindst ærefulde.

— Medmenneskelighed lyser op i mørket. OLAV HOLST.

STÆVNET I FREDERICIA 10.—11. NOVEMBER

Lørdag kl. 17—18. Man samles i „Teaterbygningen“ i Fredericia. Det er byens og vistnok også landsdelens mest moderne teatersal.

Kl. 18 går man til bordene.

Fondens formand, *konsul Kaj V. Dahl*, byder velkommen og er iøvrigt toastmaster. *Festtalen* holdes af Pigtraads redaktør, skoleinspektør Johs. Fosmark, København.

Mod slutningen af middagen bliver ordet frit — med begrænset taletid.

Under instruktion af civiloverpolitbetjent S. Julsgård Larsen bliver der forskellige fremførelser på scenen bl.a. *en dramatiseret episode fra Folke Bernadottes bog „Sidste akt“*.

Aftenen slutter med *selskabeligt samvær* (med dans).

Fredericia by er flagsmykket lørdag og søndag til ære for stævnet.

Søndag den 11. november.

Ved frokosten om søndagen tages afsked med gæsterne.

Norske gæster indbudt.

Der blev ved chaufførernes indsats evakueret knap 6000 danske og et lignende antal nordmænd.

For at understrege den fælles glæde over befrielsen er indbudt to nordmænd, nemlig formanden for „Foreningen af politiske fanger 1940—45“, inspektør Johan Egeberg, Oslo, og professorinde fru Sylvia Salvesen, Oslo. ★

Indmeldelse senest 1. november.

Indmeldelsen sker til Kammeraternes Hjælpefonds kontor, St. Kannikestræde 10, K. Indmeldelsesblanketten findes på første tekstside. Fristen for tilmelding udløber forøvrigt torsdag den 1. november.